

Witwassen: wat is dat?

**ANTI MONEY
LAUNDERING
CENTRE**

Inhoud

1 Inleiding	2
2 Witwassen: wat is dat?	3
2.1 Inleiding	3
2.2 Het drie fasen model	3
2.2.1 Fase 1: Plaatsing	3
2.2.2 Fase 2: Versluieringsfase	4
2.2.3 Fase 3: Integratie	4
3 Witwassen juridisch bekeken	5
3.1 Inleiding	5
3.2 Wetsartikel	5
3.2.1 Het wetsartikel	5
3.2.2 Zes ‘soorten’ witwassen	6
3.3 De bestanddelen	7
3.3.1 Voorwerp	7
3.3.2 Witwashandeling	8
3.3.3 Wetenschap	9
3.3.4 Uit enig misdrijf afkomstig	10
4 Witwassen in de praktijk	12
4.1 Onbekend gronddelict	12
4.2 Kwalificatie-uitsluitingsgrond	14
4.2.1 Inleiding	14
4.2.2 Voorhanden hebben en verwerven	14
4.2.3 Verbergen of verhullen	14
4.2.4 Eenvoudig witwassen	15
5 Straffen	17
6 Afsluiting	18

1 Inleiding

Om de bestrijding van witwassen te versterken is in 2013 het Anti Money Laundering Centre (AMLC) opgericht. In het centrum komen kennis, strategie en innovatie bijeen. Het AMLC investeert in haar netwerk en biedt een uitnodigende ontmoetingsplaats waar betrokken organisaties samenkomen, samenwerken en kennis en ervaringen delen. Het AMLC is het aanspreekpunt voor signalen van de grotere, bijzondere witwaszaken. Die signalen worden beoordeeld en verrijkt met aanvullende informatie. Daarnaast heeft het centrum een voortrekkersrol op het gebied van kennisopbouw over witwasbestrijding. In het kader van die rol is dit boekje gemaakt.

De tekst is geschreven met het doel om het soms ingewikkelde delict witwassen eenvoudig en helder uit te leggen. Het is geschreven voor iedereen die geïnteresseerd is in het onderwerp en meer van witwassen af wil weten. Er is geen voorkennis nodig. Toch kan het ook voor iemand met enige basiskennis van het delict witwassen nuttig zijn om de basisprincipes nog eens door te nemen. Vanwege de gekozen insteek van dit boekje (een begrijpelijke introductie tot het thema), heeft het ook niet de pretentie dat het volledig is over allerlei uitzonderingen of specifieke gevallen.

In dit boekje kijken we eerst naar witwassen door middel van voorbeelden en het drie fasen model. Vervolgens gebeurt dit vanuit een juridisch oogpunt. In hoofdstuk vier wordt het bewijzen van witwassen in de praktijk besproken. In het laatste hoofdstuk staan we kort stil bij de straffen die op witwassen staan.

In de teksten staan voorbeelden beschreven in blauwe kaders. Die zijn bedoeld om de uitleg te verduidelijken en het boekje praktisch gericht te maken. Een aantal van deze voorbeelden zijn geschreven met hulp van Duncan Eikelenboom (Politie Midden-Nederland), Bert Jan Beneker (Politie Midden-Nederland) en Eric Meijer (Koninklijke Marechaussee).

2 Witwassen: wat is dat?

2.1 Inleiding

Om maar te beginnen bij het begin, wat is witwassen nu eigenlijk? Iedereen heeft misschien wel een idee bij de term, maar wat houdt het nu eigenlijk in. In het volgende hoofdstuk gaan we uitgebreid kijken naar de juridische definitie van witwassen en alle onderdelen van het wetsartikel. Maar in dit hoofdstuk gaan we eerst eens kijken naar een meer algemene betekenis van witwassen.

Witwassen is het verbergen en/of een schijnbaar legale status geven aan een voorwerp dat afkomstig is uit een misdrijf, zodat het besteed en geïnvesteerd kan worden in de bovenwereld. Dat klinkt nog steeds erg vaag. Een voorbeeld om het te verduidelijken. Een grote crimineel verdient veel geld met de lucratieve handel in cocaïne. Hij wil het geld een ogenschijnlijk legale status geven – witwassen – zodat hij het kan gebruiken in de bovenwereld. Dit kan complexe vormen aannemen waarbij de crimineel via allerhande landen en bedrijven het geld wegsluit en via valse facturen er een schijnbaar legale status aan geeft. Ook is het mogelijk om wit te wassen met een zogenoemde loan-back constructie. De crimineel laat het lijken alsof hij via een lening van een andere partij legaal geld heeft verkregen. Terwijl hij eigenlijk crimineel geld aan zichzelf “leent”. Of iemand die op grond van vervalste stukken een hypotheek aanvraagt en daarmee een huis koopt. Zoals uit deze voorbeelden blijkt kan witwassen diverse vormen aan nemen.

Kunst

Stel een persoon plaatst een dagbladadvertentie: “Schilderij te koop: € 35.000”. Een meldt bank een contante storting van € 30.000,- op een privérekening. Wanneer er vervolgens aan deze persoon vragen gesteld worden waar hij die verdachte contante storting vandaan heeft. Kan hij verklaren: “Ik heb een schilderij contant verkocht.” Zo lijkt het alsof er een legale herkomst voor de € 30.000,- was, terwijl er in werkelijkheid helemaal geen schilderij is verkocht.

Hoewel witwassen meestal betrekking heeft op geld, is het Nederlandse begrip witwassen breder. Bijvoorbeeld iemand steelt een fiets, vervolgens neemt hij die fiets mee naar zijn werkplaats en daar verft hij de fiets wit. De dief gaat op de fiets rondrijden alsof het zijn fiets is of hij verkoopt hem aan een ander. Door die handelingen heeft hij de fiets – vrij letterlijk – witgewassen. Bij dit voorbeeld is het nog wel de vraag of hij daadwerkelijk voor witwassen veroordeeld kan worden. Er is een juridische uitzondering bij het witwassen van voorwerpen die afkomstig zijn uit een misdrijf dat hij zelf gepleegd heeft. Over dit vraagstuk is meer te lezen in hoofdstuk 3.5 *De kwalificatie-uitsluitingsgrond*.

2.2 Het drie fasen model

In de literatuur over witwassen wordt vaak het zogenaamde drie fasen model aangehaald. Daarin wordt witwassen als een proces beschreven. De drie fasen zijn plaatsing, versluiting en integratie. Soms wordt er na de versluiting nog een fase beschreven, de rechtvaardigingsfase. De verschillende fasen hoeven elkaar niet chronologisch op te volgen, maar kunnen door elkaar heen lopen. Ook worden niet altijd alle fasen doorlopen.

2.2.1 Fase 1: Plaatsing

De eerste stap is de plaatsing, daarbij is het doel om het (contante) geld in het financiële systeem te krijgen. Dit kan door het geld op een bankrekening te zetten. Dat is natuurlijk een riskante onderneming, grote contante stortingen vallen op. En de aandacht trekken is nu net niet wat de crimineel wil. Om het risico te verkleinen wordt er bijvoorbeeld ‘gesmurft’. Smurfen betekent het opsplitsen van een groter bedrag in kleinere bedragen om zo net onder de meldgrens te blijven. Dit kan gedaan worden op meerdere rekeningen bij verschillende banken. Het geld kan ook fysiek naar het buitenland vervoerd worden om het daar op een rekening te storten.

2.2.2 Fase 2: Versluieringsfase

Vervolgens wordt er met dit geld geschoven en/of er worden ingewikkelde constructies opgetuigd. Deze fase wordt de versluieringsfase genoemd. De traceerbaarheid van het criminele geld wordt verkleind. Er wordt getracht om de criminele herkomst te verhullen.

2.2.3 Fase 3: Integratie

In de rechtvaardigingsfase, dit wordt soms als onderdeel van de integratiefase gezien en soms als afzonderlijke fase, wordt geprobeerd om aan het criminele geld een schijnbaar legale herkomst te geven. Als het geld dan opgemerkt wordt lijkt het alsof er een legitieme verklaring voor is. Dit kan gedaan worden met valse papieren zoals facturen of leningen. Of er wordt gebruik gemaakt van zogenaamde casinowinsten. De te bedenken mogelijkheden zijn eindeloos, wat het opsporen van witwassen ook moeilijk kan maken. In de laatste fase wordt er geprofiteerd van al witwaswerk. In deze bestedingsfase komt het schijnbaar legaal verdiende geld terug. Dit geld wordt vervolgens uitgeven. Het is waarschijnlijk dat niet het gehele bedrag aan zwart geld wit het proces uitkomt. Er blijft altijd wat hangen in het proces, denk daarbij aan steekpenningen, belastingen en onkosten voor bijvoorbeeld het opzetten van bedrijven of het wisselen van valuta. Voor criminelen loont het toch de moeite en kosten omdat het de enige manier is om het geld te kunnen gebruiken. Als er echt goed is witgewassen waarbij alle fasen zijn doorlopen, is het haast onmogelijk de oorspronkelijke criminele bron te traceren. Door witwassen aan te pakken of moeilijker te maken, wordt het voor criminelen lastiger om van de opbrengsten van hun criminele activiteiten te genieten.

Witwassen met onroerend goed

Voor de overdracht van onroerende zaken is een notariële akte vereist, gevolgd door inschrijving bij het Kadaster. De notaris ziet er op toe dat de koper het gekochte geleverd krijgt conform de koopovereenkomst. De verkoper krijgt de betaling pas als de inschrijving bij het Kadaster heeft plaatsgevonden. Dat is althans de bedoeling. Er kan van worden afgeweken als partijen dit willen. Er kan ook van de standaard gang van zaken afgeweken worden om zo wit te wassen.

Koper en verkoper kunnen afwijken van het "gelijk oversteken" door de betaling van de tegenprestatie - geheel of gedeeltelijk - buiten de notaris om te doen. Soms is daar een goede reden voor, bijvoorbeeld wanneer het een overdracht tussen twee bedrijven in hetzelfde concern betreft en de koopprijs intern wordt verrekend. Bij een "normale" gang van zaken kan de notaris eenvoudig controleren of de koper de koopprijs op tijd heeft voldaan. De koper moet het verschuldigde bedrag voor de eigendomsoverdracht storten op de kwaliteitsrekening van de notaris. Wanneer partijen verklaren dat de koopprijs buiten de notaris om al is voldaan dan is het voor de notaris lastiger om dit te controleren. Hij is afhankelijk van wat koper en verkoper verklaren en eventueel aan bewijsstukken overleggen. Bij verdachte omstandigheden zal de notaris de transactie als ongebruikelijk moeten melden bij de FIU of zelfs zijn medewerking moeten weigeren.

Variaties op dit thema zijn wanneer de koopprijs (gedeeltelijk) wordt omgezet in een geldlening van de verkoper, verrekening met een vordering van koper op verkoper, ruilen tegen vermogensbestanddelen met een moeilijk te objectiveren waarde, etc. Wanneer de koopprijs op zo'n afwijkende manier wordt voldaan kan er sprake van witwassen zijn. Twee criminelen kunnen door deze constructies te gebruiken het laten lijken alsof er een legale tegenprestatie geleverd is voor de overdracht van een huis. In werkelijkheid kan er een schuld verrekend worden door iemand een huis te geven in ruil voor bijvoorbeeld de levering van drugs.

3 Witwassen juridisch bekeken

3.1 Inleiding

In het vorige hoofdstuk is bekeken wat witwassen eigenlijk is vanuit een criminologisch of economisch oogpunt. Er is kort stil gestaan bij een aantal verschillende manieren om wit te wassen. Het fasen model is ook besproken. In dit hoofdstuk wordt er naar witwassen gekeken vanuit een juridisch oogpunt. Hieruit zal blijken dat het niet nodig is om alle fasen te doorlopen, wil er juridisch gezien sprake zijn van witwassen. Alle onderdelen worden afzonderlijk en zo duidelijk mogelijk besproken. Het is onmisbaar om ook stil te staan bij de juridische definitie van witwassen. Het is namelijk onmogelijk om tot een veroordeling voor witwassen te komen als niet aan alle onderdelen van het wetsartikel is voldaan.

Witwassen is als apart delict in de Nederlandse wet opgenomen in 2001. Voordat witwassen apart in de wet was opgenomen, werd witwassen vaak vervolgd via de helingsbepalingen. Heling vertoont veel vergelijking met witwassen, het draait allebei om het hebben van voorwerpen die afkomstig zijn uit criminaliteit. Er waren verschillende redenen om voor witwassen toch een aparte strafbaarstelling te maken. Onder andere de zogenaamde heler-steler regeling stond de vervolging van witwassen via het helingartikel in de weg. De heler-steler regeling houdt in dat iemand zich niet schuldig kan maken aan heling als het een voorwerp uit zijn eigen misdrijf betreft. Daarnaast hebben internationale afspraken ertoe geleid dat witwassen uiteindelijk afzonderlijk strafbaar werd gesteld.

In dit hoofdstuk eerst de verschillende wetsartikelen bekeken. Vervolgens worden de vier bestanddelen van witwassen besproken.

3.2 Wetsartikel

3.2.1 Het wetsartikel

Witwassen is strafbaar gesteld in het Wetboek van Strafrecht. Het wetsartikel waarin witwassen strafbaar is gesteld is vrij ruim gedefinieerd. Zoals we in hoofdstuk twee hebben gezien is witwassen een heel divers delict. Om te voorkomen dat sommige handelingen niet onder de delictomschrijving zouden vallen zijn er verschillende termen in het artikel opgenomen. Door deze uitgebreide omschrijving is het artikel niet gemakkelijk te lezen. Maar in dit hoofdstuk worden alle onderdelen afzonderlijk besproken, wat het meer inzichtelijk maakt. Hieronder eerst het gehele wetsartikel:

Artikel 420bis Wetboek van Strafrecht:

1. *Als schuldig aan witwassen wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren of geldboete van de vijfde categorie:*
 - a) *hij die van een voorwerp de werkelijke aard, de herkomst, de vindplaats, de vervreemding of de verplaatsing verbergt of verhult, dan wel verbergt of verhult wie de rechthebbende op een voorwerp is of het voorhanden heeft, terwijl hij weet dat het voorwerp – onmiddellijk of middellijk – afkomstig is uit enig misdrijf;*
 - b) *hij die een voorwerp verwerft, voorhanden heeft, overdraagt of omzet of van een voorwerp gebruik maakt, terwijl hij weet dat het voorwerp – onmiddellijk of middellijk – afkomstig is uit enig misdrijf.*
2. *Onder voorwerpen worden verstaan alle zaken en alle vermogensrechten.*

Het doel van de witwaswetsartikelen is de bescherming van de integriteit van het financiële en economische verkeer. Geprobeerd wordt om tegen te gaan dat de opbrengsten van misdrijven buiten het zicht van justitie blijven en dat criminele voorwerpen een schijnbaar legale status krijgen. De omschrijving van witwassen is zeer ruim. Daardoor valt er waarschijnlijk meer gedrag onder de strafbaarstelling dan wat mensen in het dagelijks spraakgebruik met witwassen zullen bedoelen. Bijvoorbeeld een drugsdealer die een duur horloge aanschaft van zijn opbrengsten zal er waarschijnlijk niet bij stilstaan dat hij zich schuldig maakt aan witwassen.

3.2.2 Zes 'soorten' witwassen

In het wetboek van strafrecht zijn een aantal wetsartikelen opgenomen, waarin verschillende varianten van witwassen strafbaar zijn gesteld.

Variant	Wetboek van Strafrecht	Maximum straf
Opzetwitwassen	Art. 420bis	Zes jaar gevangenisstraf of geldboete van de vijfde categorie
Eenvoudig opzetwitwassen	Art. 420bis.1	Zes maanden gevangenisstraf of geldboete van de vierde categorie
Schuldwitwassen	Art. 420quater	Twee jaar gevangenisstraf of geldboete van de vijfde categorie
Eenvoudig schuldwitwassen	Art. 420quater.1	Drie maanden gevangenisstraf of geldboete van de vierde categorie
Gewoontewitwassen	Art. 420ter lid 1	Acht jaar gevangenisstraf of geldboete van de vijfde categorie
Beroep of bedrijf	Art. 420ter lid 2	Acht jaar gevangenisstraf of geldboete van de vijfde categorie

In artikel 420bis is het 'normale' witwassen opgenomen, ook wel opzetwitwassen genoemd. Dat is het artikel wat hierboven is geciteerd. Er is ook een variant schuldwitwassen, dit is opgenomen in artikel 420quater. Daar is bijvoorbeeld sprake van als iemand beter had moeten weten en niet heeft doorgevraagd. Een echtgenoot die in weelde leeft terwijl zij moet weten dat haar man een marginaal legaal salaris heeft, maakt zich mogelijk schuldig aan schuldwitwassen. De tekst van artikel 420quater (schuldwitwassen) is dezelfde als artikel 420bis (opzettelijk witwassen) op het onderdeel wetenschap na. Dit verschil wordt verder uitgelegd in hoofdstuk 3.3.3.

In artikel 420bis.1 is het eenvoudig witwassen opgenomen, ook weer met een schuldvariant en wel in artikel 420quater.1. Deze artikelen zijn op 1 januari 2017 in werking getreden. Het gaat om de situatie dat iemand voorwerpen uit eigen misdrijf onder zich heeft. Hier wordt in hoofdstuk 4.2.4 nader op ingegaan. Hoewel op eenvoudig witwassen een relatief lage straf staat, kan door toevoeging aan artikel 67 Strafvordering wel een bevel voorlopige hechtenis worden gegeven en is de inzet van BOB-bevoegdheden ook mogelijk.

Daarnaast bestaat er een variant van witwassen waar een zwaardere straf op staat dan het 'normale' opzetwitwassen. Iemand die een gewoonte maakt van witwassen kan via artikel 420ter een hogere straf opgelegd krijgen. Op gewoontewitwassen staat maximaal 8 jaar gevangenisstraf. Voor gewoontewitwassen moeten de verschillende witwasfeiten met elkaar in een zeker verband staan. Recidiveren, het nogmaals plegen van een strafbaar feit, alleen is niet voldoende om te spreken van een gewoonte. Bij de vraag of er sprake is van een gewoonte maken van witwassen wordt gekeken naar tijd en frequentie. Bijvoorbeeld iemand die gedurende twee jaar 200 geldtransacties verricht waarmee hij witwast. Dan is er zowel wat betreft tijd als frequentie sprake van een gewoonte. Toch is het geen vereiste voor gewoontewitwassen dat er sprake moet zijn van een hele lange termijn. Er is een uitspraak geweest waarbij iemand (maar) gedurende twee weken aan het witwassen was en toch veroordeeld werd voor gewoontewitwassen.¹ Er mag namelijk ook naar de intentie gekeken worden. De verdachte had witgewassen door crimineel geld verborgen in schrijfmappen het land uit te voeren. Het bleek dat er veel meer van dezelfde schrijfmappen (nog 60) door de verdachte besteld waren, die blijkbaar ook bedoeld waren om geld mee te smokkelen. Ondanks de korte tijdsduur waarin het witwassen bewezen is, was er in deze zaak toch sprake van gewoontewitwassen. De tijdsduur hoeft dus niet doorslaggevend te zijn.

¹ Rb Rotterdam 19 oktober 2006, ECLI:NL:RBROT:2006:AZ0546.

In artikel 420ter tweede lid is opgenomen dat degene die in de uitoefening van zijn beroep of bedrijf zich schuldig maakt witwassen met dezelfde straf als voor gewoontewitwassen gestraft kan worden. Dit tweede lid is begin 2015 toegevoegd. Naar aanleiding van publieke verontwaardiging over betrokkenheid van professionele beroepsuitoefenaars bij witwassen, is gekeken hoe ons omringende landen deze mensen bestraffen. Daarop werd besloten om het mogelijk te maken deze groep strenger aan te pakken. Het is nog niet helemaal duidelijk hoe dit artikel in de praktijk toegepast zal worden. Er moet met name gedacht worden aan belastingadviseurs, advocaten of bankiers. Het gaat om beroepsbeoefenaars die de specifieke mogelijkheden van hun beroep misbruiken voor het verhullen en wegsluizen van crimineel geld. Bovendien schaden ze hun beroepseer en vervullen ze niet goed de rol van poortwachter, die de overheid hen heeft toebedeeld.

3.3 De bestanddelen

Om tot een veroordeling voor witwassen te komen moet er altijd voldaan zijn alle onderdelen van het wetsartikel. Deze onderdelen van een wetsartikel worden ook wel bestanddelen genoemd in het strafrecht. We zullen het witwasartikel opsplitsen in vier afzonderlijke bestanddelen.

Bestanddelen	
Voorwerp	Alle zaken en alle vermogensrechten
Witwashandeling	Sub a: de werkelijke aard, de herkomst, de vindplaats, de vervreemding, de verplaatsing of de rechthebbende verbergt of verhuult Sub b: verwerven, voorhanden hebben, overdragen, omzetten of gebruik maken
Wetenschap	Opzet: hij weet Schuld: redelijkerwijs moet vermoeden
Criminele herkomst	Het voorwerp – onmiddellijk of middellijk – afkomstig uit enig misdrijf

3.3.1 Voorwerp

Witwassen heeft altijd betrekking op een voorwerp. Dat voorwerp wordt witgewassen. In het tweede lid van het wetsartikel is omschreven wat er onder voorwerpen moet worden verstaan wanneer het om witwassen gaat.

2. Onder voorwerpen worden verstaan alle zaken en alle vermogensrechten.

Hoewel het bij witwassen vaak om geld gaat, blijkt uit lid 2 dat witwassen veel breder kan zijn. Alle zaken en vermogensrechten kunnen worden witgewassen. Er is door de wetgever specifiek voor gekozen om te kiezen voor het brede begrip voorwerp, en niet te kiezen voor het beperktere begrip goed. De betekenis van zaken en vermogensrechten sluit aan bij de privaatrechtelijke betekenis van deze begrippen.² Zaken zijn alle voor menselijke beheersing vatbare stoffelijke objecten. Makkelijk gezegd zijn het alle tastbare dingen. Daaronder valt ook contant geld. Het begrip vermogensrechten is iets ingewikkelder. Simpel gezegd zijn het rechten die overdraagbaar zijn of die voordeel geven aan de rechthebbende. Giraal geld is een belangrijk voorbeeld van een vermogensrecht. Deze omschrijving van voorwerpen betekent dus dat het mogelijk is dat giraal of contant geld wordt witgewassen, maar het is ook mogelijk om bijvoorbeeld een auto of een huis wit te wassen. Maar veel exotischer kan het ook, bijvoorbeeld paardenvlees dat als rundvlees bestempeld wordt (het gronddelict is valsheid in geschrift). Hierbij kan het vlees het voorwerp van witwassen zijn. Ook nieuwe virtuele valuta zoals de bitcoin, kunnen worden witgewassen.

² In artikel 3:2 BW zijn 'zaken' gedefinieerd. Vermogensrechten zijn gedefinieerd in artikel 3:6 BW.

3.3.2 Witwashandeling

Het grootste gedeelte van het wetsartikel bestaat uit gedragingen die het witwassen beschrijven. Onder sub a gaat het om het verhullen of verbergen van de werkelijke aard, de herkomst, de vindplaats, de vervreemding of de verplaatsing. Of om het verbergen of verhullen wie de rechthebbende op een voorwerp is of wie het voorhanden heeft. Voor het verhullen of het verbergen is het niet nodig dat iemand daadwerkelijk een voorwerp in zijn bezit heeft. Bijvoorbeeld iemand die voor een ander een constructie bedenkt en helpt op te zetten waarmee verborgen wordt wie de rechthebbende op een voorwerp is, kan zich schuldig maken aan witwassen. De bedenker van de constructie zal het voorwerp niet in zijn bezit hebben, dit staat het witwassen niet in de weg.

Ook is het niet nodig dat het verbergen of verhullen volledig slaagt. In die zin dat het niet nodig is dat de werkelijke aard, de herkomst, de vindplaats, de vervreemding, de verplaatsing of de rechthebbende volstrekt onzichtbaar worden. Voldoende is dat er een mistgordijn wordt opgetrokken. Als er pas sprake zou zijn van witwassen als het verbergen of verhullen volledig slaagt, zou het natuurlijk onmogelijk zijn om ooit iemand veroordeeld te krijgen. Van verbergen of verhullen van de herkomst of de werkelijke rechthebbende is bijvoorbeeld sprake wanneer een fraudeur geld verduistert en dit wegsluit naar een bv van hemzelf en via een aantal valse facturen het laat lijken alsof het geld door de bv op legale wijze is verkregen. Door die handelingen is het moeilijker voor justitie om te achterhalen dat het geld eigenlijk door criminaliteit is verkregen en van iemand anders is. Dan is er sprake van witwassen.

Onder sub b zijn een aantal andere handelingen opgenomen, namelijk verwerven, voorhanden hebben, overdragen, omzetten of gebruiken. In tegenstelling tot de handelingen onder sub a, impliceren de handelingen onder sub b wel een feitelijke zeggenschap. Daadwerkelijke fysieke nabijheid is niet nodig, maar het is bijvoorbeeld niet mogelijk een voorwerp te verwerven zonder daar feitelijke zeggenschap over te hebben. Dit in tegenstelling tot de bedenker van een constructie uit het hiervoor gegeven voorbeeld. Voor de betekenis van de gedragingen onder sub b kan gekeken worden naar de betekenis die deze begrippen in het woordenboek hebben. Bij het voorhanden hebben kan gedacht worden aan iemand die geld in een kluis heeft liggen. Verwerven is het verkrijgen van een voorwerp. Overdragen is juist het geven van een voorwerp aan een ander, die het dus verwerft. Door omzetten verandert het voorwerp. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het omzetten van contant geld in giraal geld door het te storten op een bankrekening. Maar ook aan het investeren of wisselen van een voorwerp. Gebruiken is heel letterlijk het gebruiken van het voorwerp, bijvoorbeeld door het geld uit te geven of in de auto te rijden. De termen in sub b zijn behoorlijk ruim en lijken een heleboel gedragingen te omvatten,

Bitcoin

Een nieuwe vorm van betalen geeft ook mogelijkheden om de ware herkomst van geld te kunnen verhullen. De bitcoin is geen traditioneel betaalmiddel. Het betalingsstelsel staat geheel op zichzelf en is geen geslagen munt. De bitcoin maakt gebruik van een sleutelopslag die in combinatie met de juiste software zorgdraagt voor betaalmogelijkheden buiten het reguliere betalingsverkeer om. Je hebt een geldbedrag nodig, een bitcoinadres en een digitale handtekening om bitcoins aan te kunnen kopen. Daarna kun je de bitcoins wereldwijd laten uitbetalen.

Witwassen met de Bitcoin

Criminelen die handelen op het 'dark web' in bijvoorbeeld hard drugs, verdienen bitcoins. Om een luxe auto of iets dergelijks te kopen hebben de criminelen uiteindelijk euro's nodig. Een dadergroep biedt als dienstverlening aan om Bitcoins voor Euro's te wisselen met garantie tot anonimiteit. Via internet komen de crimineel en de trader tot elkaar. Er wordt afgesproken in veelal openbare gelegenheden. De traders vragen niet naar de herkomst van de bitcoins. De koers van de bitcoin wordt vastgesteld en de bitcoins worden van wallet 1 naar wallet 2 overgemaakt. Na bevestiging van de overboeking van bitcoins wordt overgegaan tot het uitbetalen van de euro's. Daarbij wordt +/- 12% aan commissie ingehouden voor de trader. Deze traders zijn facilitators van het witwasproces.

vrijwel alles wat met een voorwerp gedaan kan worden kan wel onder één van begrippen gevat worden.

Er hoeft bij een tenlastelegging niet gekozen te worden voor ofwel sub a ofwel sub b, het is mogelijk om beiden ten laste te leggen. Het namelijk ook goed mogelijk dat iemand het gehele witwasproces zelf voltooid en zich aan alle onderdelen schuldig maakt. Het is ook goed voorstelbaar dat iemand alleen betrokken is bij een gedeelte van het witwasproces en dan kan gekozen worden om de handeling die daar het beste past bij ten laste te leggen.

3.3.3 Wetenschap

Voor opzettelijk witwassen (420bis) moet bewezen worden dat de verdachte de witwashandeling verrichtte terwijl hij wist dat het voorwerp uit enig misdrijf afkomstig was. Voor schuldwitwassen (420quater) moet bewezen worden dat hij dit redelijkerwijs moest vermoeden. Dit bestanddeel wordt ook wel de wetenschap van de verdachte genoemd. Als iemand opzettelijk witwast en dus wist van de criminele herkomst kan hij een hogere straf krijgen dan iemand die het niet wist maar dat eigenlijk wel had moeten weten. De wetenschap heeft betrekking op de misdadige afkomst van het voorwerp, niet op de witwashandeling die hiervoor is besproken. De witwashandeling wordt namelijk altijd opzettelijk gedaan, het is moeilijk voorstelbaar dat iemand per ongeluk iets overdraagt of verhuult etc. zonder dit te weten. Iemand die zich schuldig maakt aan schuldwitwassen, heeft opzettelijk een voorwerp verworven (of één van de andere handelingen) maar niet geweten dat het voorwerp uit enig misdrijf afkomstig was. Als hij wel had moeten vermoeden dat het voorwerp uit enig misdrijf afkomstig was – bijvoorbeeld doordat er verdachte omstandigheden zijn bij het verkrijgen – is er sprake van schuldwitwassen.

Schuldwitwassen

Een voorbeeld van schuldwitwassen is een vrouw die een bankkluisje op haar naam huurt en ter beschikking stelt aan een kennis. Zonder daarbij door te vragen waar die kennis dat voor gaat gebruiken. Later verklaart zij dat ze het wel een vreemd verzoek vond, maar dacht dat het wel goed zou zitten. De kluis blijkt te zijn gebruikt om crimineel geld te verbergen.

Voor opzettelijk witwassen is voorwaardelijke opzet voldoende. Voorwaardelijke opzet is de lichtste variant van opzettelijk handelen. Het houdt in dat iemand bewust de aanmerkelijke kans aanvaardt op iets. In het geval van witwassen, bewust de aanmerkelijke kans aanvaardt dat het voorwerp uit enig misdrijf afkomstig is. In het geval dat iemand zelf het misdrijf heeft gepleegd waaruit het voorwerp dat witgewassen wordt afkomstig is, zal de wetenschap eigenlijk altijd duidelijk zijn. In andere gevallen kan het lastiger zijn om te bewijzen dat iemand wist dat een voorwerp uit enig misdrijf afkomstig is. Meestal zal toch uit de omstandigheden opgemaakt kunnen worden of iemand wist – of in elk geval bewust de aanmerkelijke kans aanvaardt heeft – dat een voorwerp geen legale herkomst had. Het is niet mogelijk dat iemand zich schuldig maakt aan opzettelijk witwassen zonder dat er sprake is van schuldwitwassen. Opzet zal altijd in elk geval schuld omvatten. Dit is in een uitspraak van de Hoge Raad van 16 juni 2015 nog eens duidelijk opgenomen met betrekking tot witwassen.³ Door het hof was gesteld dat de verdachte zich wel schuldig had gemaakt aan opzettelijk witwassen, wat niet ten laste was

“Moneymule”

Geldkoeriers bevinden zich soms op het grensgebied tussen schuldwitwassen en voorwaardelijke opzet. Als iemand wordt gevraagd om voor een onbekende 100.000,- euro te vervoeren naar Panama tegen een vergoeding van 3.000,- euro dan zal er waarschijnlijk sprake zijn van opzettelijk witwassen. De koerier weet niet 100% zeker dat het crimineel geld is, maar hij aanvaardt wel bewust de aanmerkelijke kans door in deze verdachte situatie toch het geld aan te nemen.

gelegd en waar dus niet voor veroordeeld kon worden. Maar dat er geen sprake was van schuldwitwassen en dat er dus vrijspraak moest volgen. Die situatie is niet mogelijk.

³ Hoge Raad 16 juni 2015, ECLI:NL:HR:2015:1660.

Het is mogelijk dat iemand pas een tijd nadat hij een voorwerp dat uit een misdrijf afkomstig is heeft gekregen, achter die herkomst komt. Bijvoorbeeld de nieuwe vriendin van een crimineel die mooie sieraden heeft gekregen en pas na een tijd er achter komt dat haar vriend juweliers overvalt. In dat geval is er pas op dat moment sprake van wetenschap en begint het witwassen als de vriendin besluit de sieraden te houden in plaats van naar de politie te gaan.

3.3.4 Uit enig misdrijf afkomstig

Het laatste bestanddeel dat moet worden vastgesteld is dat het voorwerp – onmiddellijk of middellijk – uit enig misdrijf afkomstig moet zijn. Het is essentieel in het witwasproces dat het draait om het verbergen of hebben van iets dat voortgekomen is uit een ander misdrijf. In de Nederlandse wet is geen beperking opgenomen met betrekking tot dit bestanddeel. Elk misdrijf – een overtreding is niet voldoende het moet een misdrijf zijn – kan ten grondslag liggen aan het voorwerp dat wordt witgewassen. Dit misdrijf wordt ook wel het gronddelict genoemd. In sommige landen wordt er gebruik gemaakt van een limitatieve lijst van misdrijven die als gronddelict voor het witwassen kunnen dienen. In Nederland hebben we niet zo'n 'listed approach' maar een 'catch all' bepaling. Het voorwerp kan zowel onmiddellijk als middellijk oftewel direct of indirect uit een misdrijf afkomstig zijn. Dit betekent dat een voorwerp dat direct uit misdrijf afkomstig is, bijvoorbeeld gestolen geld, witgewassen kan worden. Maar het voorwerp van witwassen kan ook een huis zijn dat gekocht is met een hypotheek die door middel van een misdrijf is verkregen (bijvoorbeeld valsheid in geschrift). De hypotheek en/of het geld zijn onmiddellijk (direct) uit misdrijf afkomstig en het huis is dan middellijk (indirect) uit enig misdrijf afkomstig. Er zit als het ware een stap tussen.

Er is een tijd onduidelijkheid geweest of een fiscaal misdrijf ook het gronddelict voor witwassen kan zijn. Het was de vraag of geld dat in principe op legale wijze is verdiend maar niet is aangegeven bij de fiscus van enig misdrijf afkomstig is. Het geld is namelijk niet verkregen met een misdrijf. Door de Hoge Raad is uiteindelijk bepaald dat een fiscaal misdrijf ook het gronddelict kan zijn. Het geld dat ten onrechte niet is afgedragen, is van misdrijf afkomstig. Dat gedeelte van het geld was immers niet meer in bezit geweest als het fiscale misdrijf niet gepleegd was.⁴

Het is voor een veroordeling voor witwassen niet nodig dat het gronddelict eerst bewezen wordt. In de tenlastelegging hoeft niet opgenomen te worden door wie, wanneer en waar het gronddelict is gepleegd. Dit hoeft dus ook niet bewezen te worden. Er hoeft alleen vastgesteld te worden dat het voorwerp uit enig misdrijf afkomstig is. In sommige gevallen is het zelfs voldoende dat niet duidelijk is welk misdrijf er gepleegd is zolang er vastgesteld kan worden dat het 'niet anders kan zijn dan dat' het voorwerp uit een misdrijf afkomstig is. Als het gronddelict onbekend is kan er op die manier toch een bewezen verklaring voor witwassen volgen. De systematiek om tot een bewezen verklaring te komen zonder gronddelict is door het AMLC overzichtelijk weergegeven in een zes-stappenplan. Dit stappenplan is ontstaan in verschillende rechterlijke uitspraken, met name van de Hoge Raad en bespreken we nader in het volgende hoofdstuk. Ook is het stappenplan als bijlage toegevoegd.

⁴ Hoge Raad 7 oktober 2008, ECLI:NL:HR:2008:BD2774.

Zwart geld witwassen

Eind 2015 wordt een oud oncoloog veroordeeld voor het doen van onjuiste aangiften inkomstenbelasting over de jaren 2002 tot en met 2013 en gewoontewitwassen. De verdachte heeft als afdelingshoofd van 1986 tot en met 2005 geld gekregen van farmaceutische bedrijven. Deze bedragen heeft hij rechtstreeks op rekeningen in Luxemburg laten storten en dat nooit opgegeven bij de Belastingdienst.

Vaststaat dat er op 31 december 2002 in totaal €2.246.067 op de Luxemburgse bankrekeningen van verdachte stond. Verdachte had een deel van dit geld moeten afdragen aan belasting en heeft dat nooit gedaan. Dat deel is daarmee afkomstig van misdrijf. De oud oncoloog heeft in de jaren 2003 tot en met 2013 €2.209.750 contant opgenomen van de Luxemburgse bankrekeningen en €908.331,61 aan deze bankrekeningen onttrokken door betalingen met zijn creditcard(s). Verdachte heeft de bankrekeningen in 2013 opgeheven, omdat hij begrepen had dat het Luxemburgse bankgeheim zou worden opgegeven. Daarom heeft hij in 2013 drie keer contant geld opgehaald in Luxemburg en op de plek van het reservewiel (in de achterbak zijn auto) vervoerd naar Nederland. Een aanzienlijk deel van dit geld heeft hij bewaard in een airconditioningschacht in zijn woning. De verdachte heeft zelf verklaard: "Ik heb bewust het risico genomen dat ik zou worden gepakt voor belastingontduiking. Ik heb nooit gedacht dat ik door het uitgeven van zwart geld aan het witwassen was."

De rechtbank stelt dat het (laten) storten op de bankrekening geen witwassen is. Op het moment dat werd gestort, had dit geld nog geen criminele herkomst. Pas op het moment dat verdachte deze geldbedragen niet opgaf in zijn aangiften inkomstenbelasting kreeg het deel van dit geld dat verdachte aan de Belastingdienst had moeten afdragen een criminele herkomst. De overige handelingen kwalificeert de rechtbank als witwassen. Alle handelingen samen -het vervoeren van geldbedragen in een auto op de plek van het reservewiel, het geld geven aan zijn kinderen die het vervolgens als huur weer terugstorten of het bewaren van geldbedragen in de ruimte van een mechanisch ventilatiesysteem – hebben een verhullende werking en kunnen gezien worden als witwassen. Ook het gebruiken van het geld voor uitgaven is een witwashandeling. De rechtbank veroordeelt verdachte tot een gevangenisstraf van 18 maanden. (ECLI:NL:RBAMS:2015:8340)

4 Witwassen in de praktijk

4.1 Onbekend gronddelict

Het komt in de praktijk veel voor dat duidelijk is dat iemand over voorwerpen beschikt waarvan heel duidelijk is dat die niet op een legale manier zijn verkregen maar dat het niet duidelijk is met welke misdrijven die voorwerpen dan verkregen zijn. Zoals we hiervoor hebben gezien is het voor een veroordeling voor witwassen ook niet nodig om dit precies te weten. Maar het maakt het wel lastiger om bewezen te krijgen dat het voorwerp uit een misdrijf afkomstig is, wat wel noodzakelijk is. Via een bepaalde bewijsconstructie is het mogelijk om toch tot de conclusie te komen dat het voorwerp van enig misdrijf afkomstig moet zijn. In feite wordt er uitgesloten dat er sprake is van een legale herkomst. Deze bewijsconstructie wordt ook wel het zes-stappenplan genoemd.

Ten eerste wordt vastgesteld dat er geen directe aanwijzingen zijn uit welk misdrijf het voorwerp afkomstig is. Maar er wordt wel vastgesteld dat er sprake is van een vermoeden van witwassen. Dit wordt gebaseerd op de feiten en omstandigheden van de zaak. Vaak worden hierbij feiten van algemene bekendheid en witwastypologieën gebruikt. Dat hiervan gebruik mag worden gemaakt bij de verdenking en het bewijs voor witwassen volgt uit de Memorie van Toelichting. Als er bijvoorbeeld bij iemand die al een aantal jaren een uitkering heeft en geen ander vermogen en die enig kostwinnaar is met gezin met drie kinderen, 60.000,- euro gevonden wordt verstopt in een kledingkast is er sprake van een vermoeden van witwassen. Gezien het geringe legale inkomen is het verdacht dat iemand zoveel contant geld heeft. En het in een kledingkast bewaren van grote hoeveelheden geld is zeer ongebruikelijk, onder meer vanwege de veiligheidsrisico's. Crimineel geld maakt het kennelijk de moeite waard dat risico te lopen.

Op het moment dat er sprake is van een vermoeden van witwassen mag er van de verdachte veel meer gevraagd worden dan als zo'n vermoeden er niet is. Er mag namelijk van de verdachte verlangd worden dat hij een verklaring geeft over de legale herkomst van het voorwerp. Dit maakt geen inbreuk op het zwijgrecht van de verdachte, hij heeft namelijk nog steeds het recht om te zwijgen. Maar de feiten en omstandigheden schreeuwen als het ware om een verklaring. Als de verdachte geen verklaring wil of kan geven dan kan de conclusie getrokken worden dat het niet anders kan zijn dan dat het geld van enig misdrijf afkomstig is. Er is in de rechtspraak het een en ander bepaald over de eisen waaraan een verklaring van de verdachte moet voldoen. De verklaring moet 'concreet, min of meer verifieerbaar en niet op voorhand hoogst onwaarschijnlijk' zijn. Dit betekent dat het niet voldoende is als de verdachte ongefundeerd stelt dat hij het geld gewonnen heeft of gekregen of verdiend of geërfd enzovoorts. Hij moet zo'n stelling onderbouwen met bijvoorbeeld stukken of getuigen en specifieke data en bedragen. Ook mag in de beoordeling van de verklaring meegenomen worden wanneer deze verklaring wordt gegeven. De verklaring is geloofwaardiger als deze door de verdachte vanaf het begin af aan is aangedragen. En veel minder geloofwaardig als die pas voor het eerst tijdens de zitting in hoger beroep wordt gegeven. Als de verdachte zo'n verklaring heeft gegeven dan is het aan het Openbaar Ministerie om nader onderzoek te doen naar de aangedragen legale herkomst van het voorwerp. Wordt dit onderzoek niet gedaan dan wordt aangenomen dat het voorwerp een legale herkomst heeft en dat er geen

Witwasindicatoren

Bij het komen tot een vermoeden van witwassen kunnen witwasindicatoren gebruikt worden. Deze kunnen onderverdeeld worden in een aantal categorieën. Eigenlijk signaleren ze een ongebruikelijke situatie die mogelijk kan duiden op witwassen. Hieronder drie voorbeelden.

Typologie: Het ontbreken van een legale economische verklaring voor het wisselen van grote geldbedragen.

Indicator: Gedane of ontvangen betalingen terwijl er geen schriftelijke overeenkomst bestaat of waar de schriftelijke overeenkomsten onduidelijk of niet beschikbaar zijn.

Feit van algemene bekendheid: De rechtbank acht het een feit van algemene bekendheid dat het voorhanden hebben van grote contante geldbedragen door privé personen hoogst ongebruikelijk is vanwege het risico van onder meer diefstal, waarbij het geld niet is verzekerd.

(ECLI:NL:RBMNE:2015:1838)

sprake is van witwassen. Blijkt uit het onderzoek dat de verklaring niet klopt en kan worden uitgesloten dat er een legale herkomst is dan kan er een veroordeling voor witwassen volgen.

Via deze constructie, die in de praktijk vaak gebruikt wordt, is het toch mogelijk om tot een veroordeling voor witwassen te komen ondanks het feit dat er geen zicht is op een duidelijk gronddelict. Dit is van groot belang omdat het soms heel lastig is om vast te stellen welk gronddelict er precies gepleegd is, terwijl wel als een paal boven water staat dat iemand voorwerpen heeft die hij niet op een legale wijze heeft verkregen. Door gebruik te maken van deze bewijsconstructie kan witwassen effectief bestreden worden. Een schematische weergave van het zes-stappenplan is als bijlage toegevoegd.

Witwassen via Schiphol

Tijdens een veiligheidscontrole op de luchthaven Schiphol vindt een beveiligder pakketjes met contant geld op het lichaam van een passagier. De passagier toont een in de Spaanse taal opgestelde douaneverklaring waarin het vervoer van 250.000,- euro wordt vermeld. In werkelijkheid gaat het om 459.950,- euro en verder onderzoek leert dat de douaneverklaring vervalst is. Enkele witwastypologieën en/of feiten van algemene bekendheid zijn hier van toepassing zoals: "Het op deze wijze vervoeren van een groot geldbedrag brengt veiligheidsrisico's met zich" en "het is een feit van algemene bekendheid dat niet zelden via Schiphol grote bedragen in contanten, die onmiddellijk of middellijk van misdrijf afkomstig zijn, worden in- of uitgevoerd." Met deze feiten en omstandigheden is er sprake van een redelijk vermoeden van witwassen. Dat betekent dat van de verdachte mag worden verlangd dat hij een concrete, min of meer verifieerbare en op voorhand niet onlogische verklaring omtrent de herkomst van het geld aflegt. Verdachte legt meerdere, steeds wisselende en tegenstrijdige verklaringen af, onder meer dat hij bedrijven zou hebben verkocht. Hij kan echter niets onderbouwen en ook niet aantonen waar of wanneer hij de bankbiljetten feitelijk in handen heeft gekregen.

Hier is gezien de omstandigheden sprake van een vermoeden van witwassen. De verklaring die van verdachte wordt verlangd is onvoldoende onderbouwd en daarom hoeft er geen verder onderzoek door het OM te worden verricht.

De hiervoor opgesomde feiten en omstandigheden, in onderling verband en samenhang bezien, maken dat het niet anders kan dan dat het bewezenverklaarde geldbedrag van enig misdrijf afkomstig moet zijn en dat de verdachte dit ook wist. Verdachte wordt veroordeeld tot 16 maanden gevangenisstraf en verbeurdverklaring van het geld.

(ECLI:NL:GHAMS:2015:3979)

4.2 Kwalificatie-uitsluitingsgrond

4.2.1 Inleiding

Er is in de rechtspraak een belangrijke uitzondering met betrekking tot witwassen gecreëerd. Deze uitzondering is niet in de wet opgenomen op dit moment. In het voorbeeld in hoofdstuk twee over de persoon die een fiets steelt en diezelfde fiets vervolgens zelf witwast werd al verwezen naar deze uitzondering. In deze paragraaf zullen we uitgebreider stil staan bij de uitzondering.

Door de Hoge Raad is in een serie arresten een buitenwettelijke uitzondering gemaakt. In sommige gevallen is er geen sprake van witwassen terwijl wel aan alle onderdelen van de delictomschrijving is voldaan. Wanneer de uitzondering zich voordoet kan het gedrag niet als witwassen gekwalificeerd worden. Zoals eerder gezegd is de delictomschrijving van witwassen vrij ruim, de kwalificatie-uitsluitingsgrond perkt deze ruime omschrijving enigszins in. Door de wetgever is specifiek gekozen om niet bij de strafbaarstelling van witwassen een uitzondering op te nemen die vergelijkbaar is met de heler-steler regel. De heler-steler regel stelt dat iemand niet een voorwerp dat hij zelf gestolen heeft ook kan helen. De kwalificatie-uitsluitingsgrond vertoont enige overeenkomst met de heler-steler regel hoewel het een beperktere uitzondering is.

4.2.2 Voorhanden hebben en verwerven

Kort gezegd houdt de kwalificatie-uitsluitingsgrond in dat er niet altijd sprake is van witwassen wanneer iemand een voorwerp verwerft of voorhanden heeft dat onmiddellijk afkomstig is uit zijn **eigen** misdrijf. In zo'n geval is er alleen sprake van witwassen als er door de verdachte handelingen zijn verricht die gericht zijn op het verhullen of verbergen van de herkomst. De Hoge Raad heeft deze uitzondering gecreëerd om te voorkomen dat er sprake is van een automatische verdubbeling wanneer iemand een misdrijf pleegt. Het is namelijk zo dat er in principe al voldaan is aan alle bestanddelen van witwassen wanneer iemand bijvoorbeeld een fiets steelt. Hij heeft dan een voorwerp voorhanden waarvan hij weet dat het onmiddellijk uit enig misdrijf afkomstig is. De Hoge Raad vond dit geen wenselijke situatie omdat er geen enkele witwashandeling verricht wordt. Eigenlijk heeft de persoon zich alleen schuldig gemaakt aan diefstal maar hij is nu ineens ook een witwasser. Door de kwalificatie-uitsluitingsgrond is er in zo'n geval pas sprake van witwassen als de verdachte naast het voorhanden hebben of verwerven ook nog acties onderneemt die de criminele herkomst verhullen.

In heel bijzondere gevallen is de kwalificatie-uitsluitingsgrond ook van toepassing op omzetten en overdragen. In een arrest van 7 oktober 2014 geeft de Hoge Raad een voorbeeld van zo'n uitzonderlijke situatie dat de kwalificatie-uitsluitingsgrond ook van toepassing is op omzetten.⁵ In die zaak steelt iemand contant geld uit kassa's. Vervolgens stort hij dit geld op zijn eigen bankrekening. Er is dus strikt genomen sprake van omzetten, van chartaal naar giraal. Maar de Hoge Raad stelt dat die situatie zozeer lijkt op het voorhanden hebben dat hier ook de kwalificatie-uitsluitingsgrond van toepassing is. Dat is alleen zo op het moment dat er enkel sprake is van simpel storten op eigen rekening. Als vervolgens het geld opgenomen wordt of gebruikt wordt om rekeningen mee te betalen is het een andere situatie.

De kwalificatie-uitsluitingsgrond is in beginsel alleen van toepassing op de situatie dat het gaat om het **voorhanden hebben of verwerven** (sub b) van een voorwerp dat **direct** uit **eigen misdrijf** afkomstig is.

4.2.3 Verbergen of verhullen

Er kan dan alleen voor witwassen veroordeeld worden als de verdachte handelingen heeft verricht die de criminele herkomst verhullen of verbergen. Wanneer is er sprake van zulke handelingen? Uit de rechtspraak zijn voorbeelden te halen die dit verduidelijken.

⁵ Hoge Raad 7 oktober 2014, ECLI:NL:HR:2014:2913.

Bijvoorbeeld het bewaren van geld (of andere voorwerpen) in eigen huis, zelfs als het op allerlei manieren verstopt is, verhult of verbergt niet de herkomst. Geld bij een ander bewaren kan soms wel de herkomst verhullen. Dit maakt het namelijk moeilijker om te achterhalen waar het vandaan komt en het wordt meer buiten het zicht van justitie gehouden. Als geld weggesluisd wordt naar buitenlandse rekeningen (al dan niet met begeleiding van valse facturen), is er ook sneller sprake van het verhullen van de herkomst.

Verhullen en/of verbergen met facturen

Er wordt door verdachten vrij vaak een beroep gedaan op de kwalificatie-uitsluitingsgrond. Bijvoorbeeld een van omkoping en witwassen verdachte politicus doet een beroep op deze uitsluitingsgrond. De verdachte beroept zich op het feit dat wanneer een voorwerp direct afkomstig is uit eigen misdrijf de verdachte meer moet doen dan alleen het voorhanden hebben of verwerven. De verdachte zou voor de omkopingsbetalingen geen gedragingen hebben verricht die de criminele herkomst verhullen. Het hof verwerpt voor de meeste giften dit verweer. De verdachte heeft de criminele herkomst verhuld door aan smeergeld valse facturen ten grondslag te leggen, waardoor het lijkt alsof het geld een legale herkomst heeft. Zeker wanneer dit gecombineerd wordt met het feit dat verdachte het geld niet naar zijn rekening laat overmaken maar het in een BV plaatst die door zijn vrouw beheerd werd. Doordat de verdachte deze verhullende handelingen heeft verricht kan het wel als witwassen worden gekwalificeerd, ook al is er sprake van geld dat afkomstig is uit eigen misdrijf.

Uiteindelijk komt het aan op de specifieke feiten en omstandigheden. Ook de kwalificatie-uitsluitingsgrond is in een overzichtelijk schema gezet en als bijlage toegevoegd.

4.2.4 Eenvoudig witwassen

In reactie op de kwalificatie-uitsluitingsgrond, zijn op 1 januari 2017 de delicten "eenvoudig witwassen" en "eenvoudig schuldwitwassen" ingevoerd in aanvulling op de al bestaande witwaswetgeving (zie ook hoofdstuk 3.2.2.).

Zoals eerder besproken stelt de Hoge Raad dat enkel het *verwerven* of *voorhanden hebben* van een voorwerp dat *onmiddellijk* afkomstig is uit eigen misdrijf, niet zonder meer als witwassen kan worden gekwalificeerd. De verdachte zal voor de kwalificatie witwassen een handeling verricht moeten hebben, die gericht is op het *verbergen* of *verhullen* van de criminele herkomst van het betreffende voorwerp.

Bij de beoordeling of er sprake is van een voorwerp afkomstig uit eigen misdrijf, zijn er volgens de Hoge Raad (ECLI:NL:HR:2014:3618) drie situaties die duiden op een directe link:

1. Indien er een bewezenverklaring is voor het gronddelict
2. Indien uit de bewijsmiddelen voortvloeit dat er een directe link is met een door de verdachte zelf gepleegd misdrijf
3. Indien de verdachte concreet aanvoert dat het voorwerp afkomstig is uit eigen misdrijf en dit onvoldoende wordt weerlegd.

In de loop der tijd is in de praktijk de indruk ontstaan dat door de kwalificatie-uitsluitingsgrond witwassen te vaak straffeloos bleef, namelijk in de gevallen dat vervolging voor het gronddelict niet mogelijk of niet aangewezen was (maar wel vast stond dat het gronddelict door dezelfde verdachte is gepleegd). Voorbeeld: Het eigen gronddelict en een eventuele ontneming zijn al afgedaan en met een later gevonden opbrengst is onvoldoende rekening gehouden. In de Memorie van Toelichting (MvT) bij de nieuwe delicten eenvoudig (schuld)witwassen staat dat het bestaansrecht van de nieuwe strafbaarstellingen mede is gelegen in het voorkomen van deze straffeloosheid. Het kabinet vindt namelijk dat het verwerven en voorhanden hebben van uit misdrijf afkomstige voorwerpen een situatie is die te allen tijde een halt moet worden toegeroepen. Daarnaast is het van belang in alle gevallen de mogelijkheid te hebben criminele voorwerpen af te nemen. Wanneer criminele winsten niet afgenomen worden profiteert niet alleen de dader van zijn wederrechtelijk verkregen voordeel, maar wordt ook het idee bevestigd dat misdaad loont.

Met de aanvaarding en inwerkingtreding van de wetwijziging zal de verdachte bij het verwerven of voorhanden hebben van een voorwerp dat onmiddellijk afkomstig is uit eigen misdrijf – juist wanneer geen sprake is van verbergende of verhullende handelingen – wel strafbaar zijn op grond van eenvoudig (schuld)witwassen.

Het wederrechtelijke karakter van het voorhanden hebben of verwerven van uit misdrijf afkomstige

Eenvoudig schuldwitwassen??

Overigens zal het delict eenvoudig *schuld*witwassen in de praktijk naar verwachting nauwelijks een rol gaan spelen. Een situatie waarbij geen sprake is van opzet op het voorhanden hebben van de opbrengst van een eigen misdrijf zal niet vaak voorkomen. Wel kan gedacht worden aan schulddelicten zoals culpoze passieve omkoping (art. 363 Sr). Hij die een gift aanneemt redelijkerwijs vermoedende dat van hem een tegenprestatie verlangd wordt, maakt zich vervolgens schuldig aan eenvoudig schuldwitwassen door het voorhanden hebben van die gift.

voorwerpen staat volgens het kabinet centraal in de wetwijziging. Het is de dader die verantwoordelijk is voor het in stand houden van deze wederrechtelijke situatie. Hoewel het verwerven en voorhanden hebben van de voorwerpen dicht tegen het gronddelict aanliggen, maken zij volgens het kabinet wel deel uit van het complex van handelingen dat uiteindelijk leidt tot het witwassen van misdaadwinsten. De handelingen vormen een noodzakelijk beginstadium van het witwasproces, dat zich naar alle waarschijnlijkheid op enig moment zal voltrekken. Een dader wil van zijn vergaarde rijkdom genieten en zal hiervoor de criminele herkomst van zijn winsten willen verhullen, aldus het kabinet.

De strafbaarstelling van eenvoudig (schuld)witwassen richt zich dus specifiek op de

situatie die tot 1 januari 2017 enkel viel onder de kwalificatie-uitsluitingsgrond. Nú kent die situatie een eigen kwalificatie: eenvoudig (schuld)witwassen.

5 Straffen

De maximum straffen die op witwassen staan zijn recent verhoogd. Al sinds 2012 was er sprake van een voorgenomen wetwijziging op het vlak van de financieel-economische criminaliteit. Per 1 januari 2015 is die wetwijziging in werking getreden. De reden voor deze wetgeving is het feit dat financieel-economische criminaliteit de twijfelachtige reputatie heeft buitengewoon lucratief te zijn. Fraude, omkoping en witwassen oefenen daarom aantrekkingskracht uit op daders die niet alleen afkomstig zijn uit het criminele milieu, maar ook uit de reguliere economische sector. De belangrijkste drijfveer voor dit soort criminaliteit is financieel gewin. Om deze drijfveer aan te pakken werd het mogelijk om witwassen strenger te bestraffen.

Variant	Wetboek van Sr	Maximum straf
Opzetwitwassen	Art. 420bis	Zes jaar gevangenisstraf of 5e categorie geldboete
Eenvoudig witwassen	Art. 420bis.1	Zes maanden gevangenisstraf of 4 ^e categorie geldboete
Schuldwitwassen	Art. 420quater	Twee jaar gevangenisstraf of 5e categorie geldboete
Gewoontewitwassen	Art. 420ter lid 1	Acht jaar gevangenisstraf of 5e categorie geldboete
Eenvoudig schuldwitwassen	Art. 420quater.1	Drie maanden gevangenisstraf of 4 ^e categorie geldboete
Beroep of bedrijf	Art. 420ter lid 2	Acht jaar gevangenisstraf of 5e categorie geldboete

De vijfde categorie betekent dat er op dit moment (juni 2017) een maximale boete van € 82.000,- opgelegd kan worden. Als de veroordeelde een rechtspersoon is dan kan er een hogere boete opgelegd worden.⁶

In de praktijk zullen deze maximum straffen lang niet altijd door het OM geëist worden. Het OM heeft een richtlijn voor de te vorderen straffen uitgevaardigd.⁷ Er worden drie categorieën daders onderscheiden bij zaken met een witwasbedrag van meer dan € 25.000. Als het witgewassen bedrag hoger is wordt de strafeis ook hoger. De laagste straffen worden gevorderd bij personen die werkzaamheden verrichten voor een ander, vaak voor een geringe vergoeding. Bijvoorbeeld geldkoeriers en mensen die hun pinpas ter beschikking stellen. Voor deze groep wordt een gevangenisstraf van 5 weken tot 32 maanden gevorderd. Bij personen die crimineel geld dat door henzelf verdiend is witwassen wordt een gevangenisstraf tussen 8 weken en 40 maanden geëist. De hoogste straffen worden gevorderd bij professionele facilitators, tussen 4 maanden en 48 maanden.

Deze strafeisen gelden voor opzettelijk witwassen (420bis Sr). Voor gewoontewitwassen, beroepswitwassen en in het geval van recidive kunnen hogere straffen geëist worden. Als het witgewassen bedrag hoger is dan € 1.000.000 worden ook hogere straffen gevraagd.

⁶ Op grond van artikel 23 lid 7 Wetboek van Strafrecht kan aan een rechtspersoon een hogere boete worden opgelegd als de boetecategorie die op het feit staat geen passende straf is. Dat kan bijvoorbeeld zo zijn bij een rechtspersoon met een heel grote omzet of bij zeer omvangrijke witwaszaak. Dan kan er een geldboete van de zesde categorie worden opgelegd of tot ten hoogste tien procent van de jaaromzet van de rechtspersoon in het boekjaar voorafgaande aan de uitspraak.

⁷ Richtlijn voor strafvordering witwassen, 27 februari 2015.

6 Afsluiting

Het doel van dit boekje was het ingewikkelde delict witwassen duidelijk en overzichtelijk uit te leggen. Geprobeerd is om zowel vanuit een materieel oogpunt, wat is witwassen nu precies, als vanuit een juridisch oogpunt naar witwassen te kijken. Als laatste zijn een aantal praktische punten met betrekking tot het bewijzen van witwassen opgenomen.

Voor nadere informatie kan contact gezocht worden met het AMLC. Vragen, opmerkingen of tips zijn van harte welkom.

Website

www.AMLC.nl

E-mail

Heeft u nog vragen over het AMLC?

Neem dan contact op per e-mail.

aml.centre_postbus@belastingdienst.nl

Telefoon

088- 1521091

Postadres

AMLC

Postbus 22

3730 AA De Bilt